
Insigniáda

Insigniáda

Historické kořeny sporu

Spor mezi českou a německou částí pražské univerzity, který vešel do povědomí pod názvem „insigniáda“, představuje vyvrcholení dlouhodobého národnostního napětí uvnitř pražské akademické obce. Svými kořeny sahá hluboko do 19. století a úzce se váže k rozdělení původní Karlo-Ferdinandovy univerzity v roce 1882 na německou a českou část. Němečtí akademici pohlíželi na českou část jako na nově utvořenou univerzitu a nárokovali si pro sebe právo vystupovat jako zástupci původního vysokého učení, založeného v roce 1348 českým a římským králem Karlem IV. Po vzniku Československé republiky se poměry rychle změnily.

Již 1. listopadu 1918 vydal Národní výbor nařízení, podle něhož měly být klíče od univerzitního archivu odevzdány rektorovi České univerzity. Legislativně nový stav upravil zákon č. 135/1920 Sb. z. a n., O poměru pražských universit, jenž byl přijat 19. února 1920 a podle svého předkladatele, poslance a profesora Františka Mareše, získal populární označení lex Mareš. Podle jeho znění se mělo dokončit rozdělení Karlo-Ferdinandovy univerzity na českou a německou tak, že za pokračovatelku původního vysokého učení byla prohlášena česká část, jež získala nový název Univerzita Karlova. O jménu pro německou univerzitu se mělo rozhodnout později. Byla označována jako „Německá univerzita v Praze“, od 1. září 1939 pak byla přejmenována na „Deutsche Karls-Universität“.

Univerzitní insignie

Zákon předával do výlučného vlastnictví Univerzity Karlovy všechny odznaky, symboly a archiválie pražského vysokého učení, a to včetně komplexu Karolina, archivu a registratury. Německá část se však odmítla dikci zákona v plnosti podvolit a mnoho předmětů si ponechala, zejména univerzitní insignie. Po deseti letech od vydání zákona dokonce akademický senát Německé univerzity oficiálně požádal československý parlament o úpravu zákona v tom smyslu, že pokračovatelkou Karlem založeného vysokého učení je i německá část. Byl však odmítnut. Změnu přinesl až nástup nového rektora Univerzity Karlovy, prof. Karla Domina. Pravicově smýšlející a nacionálně orientovaný rektor vystoupil s pevným požadavkem, aby došlo k plné realizaci zákona. Dne 13. února 1934 potvrdil oprávněnost požadavků krajský civilní soud a o něco později i soud nejvyšší. 14. února došlo k tzv. intabulaci, tj. zapsání budov Karolina do pozemkových knih ve prospěch Univerzity Karlovy. Ani tehdy se však nehodlala německá univerzita podřídit.

V atmosféře narůstajícího česko-německého napětí se ve sporu začali stále výrazněji angažovat studenti. Na podporu požadavků vedení Univerzity Karlovy vystoupil pravicový Svaz československého studentstva, naopak levicově smýšlející studenti, shromáždění kolem Jednoty nemajetných a pokrokových studentů, obvinili rektora Domina a další aktéry insigniády z rozdmýchávání nacionálních vášní a fašizace společnosti. Došlo k prvním násilným střetnutím, např. 17. května 1934 při schůzi v Histologickém (dnes Purkyňově) ústavu, kterou svolal Svaz československého studentstva a již narušili levicovní studenti. Navzdory různým politickým zájmům však nebylo pochyb o tom, že většina českých studentů podporovala požadavky vedení Univerzity Karlovy. Výnosem ze dne 20. listopadu 1934 nařídil ministr školství a národní osvěty prof. Jan Krčmář předání univerzitních insignií. To vyvolalo mezi německými studenty velké pobouření a protesty. Německá univerzita se podřídila a insignie a pečeti předala ministru Krčmářovi a ten posléze novému rektorovi Josefu Drachovskému, nepokoje ale neustaly. Německá univerzita protestovala, proběhla i stávka německých studentů, kteří však nebyli nijak jednotní. Vzájemné střetávání levicově smýšlejících a nacionálně vyhraněných studentů dokonce vyústilo v pátek 23. listopadu ve vzájemné napadení.

Násilí v areálu Karolina

Násilí vyvrcholilo v sobotu 24. listopadu, kdy se asi dvě stovky českých krajně pravicových studentů pokusily obsadit budovu rektorátu Německé univerzity v areálu Karolina na dnešním Ovocném trhu. Podařilo se jim vniknout do některých místností, záhy se ale střetli s německými studenty. Rvačky ukončil až zásah policie a personálu univerzity, násilí se ale přelilo do okolních ulic. Útoky pravicových a nacionalistických studentů směřovaly zejména proti německým a židovským obchodům, stejně jako proti levicovým institucím. Výtržnostem se nevyhnulo sídlo sociální demokracie v Lidovém domě či Osvobozené divadlo. Větším škodám zabránila policie, která např. chránila Německé divadlo, ale

nepokoje pokračovaly i v následujících dnech, byť bylo několik osob zatčeno a fungoval zákaz shromažďování. V pondělí 26. listopadu oznámil na shromáždění studentů v aule Právnické fakulty tehdejší prorektor Karel Domin, že Německá univerzita konečně vydala požadované insignie. Vzápětí vypukly vítězné oslavy nacionalistů, který byly opět doprovázeny výtržnostmi a střety s německými a levicovými studenty. Vzdemuté nacionální vášně na obou stranách se pokusila národní pravice využít v následných volbách, kdy se nacionalisté spojili v tzv. Národní sjednocení, ale očekávaný úspěch se nedostavil – získali pouhých 17 mandátů (jedním z poslanců se stal i bývalý rektor Karel Domin).

Reakce veřejnosti

Boje o insignie našly velký ohlas u veřejnosti. Postup vedení Univerzity Karlovy i krajní pravice odsoudilo mnoho politických i kulturních osobností, zejména levicového smýšlení. Od nacionalismu takového ražení se v Manifestu českých a slovenských spisovatelů distancoval i Karel Čapek, Ivan Olbracht, Vítězslav Nezval či Josef Hora. Řada jiných akademiků a umělců se však za požadavky univerzity postavila v manifestu zvaném Slovo k československému národu (podepsali ho mj. Josef Svatopluk Machar, Karel Červinka či Rudolf Medek). Insigniáda se také projevila ve studentských organizacích, kde se prosadily levicové spolky. V roce 1936 ovládl vedení celostátního Ústředního svazu studentstva nově ustavený Demokratický blok, v němž se spojily všechny skupiny odmítající nacionální pravici, vedení pražského svazu si však národovci udrželi. Listopadové nepokoje využil i německý nacionalismus, který na nich dokumentoval potlačování menšinových práv v Československu. Velké protičeské studentské demonstrace proběhly ve Vídni, Berlíně či Mnichově a své pražské kolegy podpořili studenti ve všech německých univerzitních městech. Insigniáda tak v důsledku přispěla k další polarizaci tehdejší československé společnosti a nenávratně zhoršila vztahy mezi českou a německou univerzitní obcí.